

2 Tháng 9: Nhìn Từ... Phòng Xuất Cảnh

Nguyễn Việt Hùng

Ngày 2 tháng 9. Ngoài phố, cờ đỏ rợp trời. Biểu ngữ giăng ngang những đại lộ. Sân khấu sáng choang. Truyền hình phát lại những trang sử hào hùng. Những bài hát quen thuộc vang lên giữa tiếng trống, tiếng loa và những lời nhắc nhở về lòng tự hào dân tộc.

Tám mươi mốt năm độc lập. Một chặng đường đủ dài để một đứa trẻ sinh ra năm ấy đã thành một cụ già. Nhưng hôm nay, tôi không muốn đứng giữa quảng trường để nhìn ngày Quốc khánh.

Tôi muốn thử đứng ở một nơi khác.

Phòng xuất cảnh.

Ở đó cũng đông lắm. Chỉ khác một điều:

Ngoài quảng trường, người ta đứng nhìn lá cờ.

Còn ở sân bay người ta kéo vali, ôm passport, nhìn bảng chuyển bay, chờ đến lượt mình bước qua cánh cửa dẫn ra nước ngoài.

Một Bên Là Cờ, Một Bên Là Passport

Tôi cứ tưởng một đất nước đã trải qua bao nhiêu năm chiến tranh để giành độc lập thì sau ngày độc lập, điều sung sướng nhất của người dân phải là: được ở lại quê hương mình. Nhưng lịch sử đôi khi có óc hài hước khá cay.

- Có những thời kỳ, người ta vượt biển.
- Có người đi bằng thuyền nhỏ, mang theo vài bộ quần áo, chút vàng giấu trong người và một tương lai chẳng biết nằm ở đâu ngoài đường chân trời.
- Có người bỏ mạng giữa biển.

Rồi thời thế thay đổi.

Người ta không còn nhất thiết phải đi bằng thuyền nữa.

Bây giờ vẫn minh hơn nhiều.

- Có passport. Có visa. Có vé máy bay.
- Có công ty tư vấn du học.
- Có chương trình xuất khẩu lao động.
- Có hồ sơ đoàn tụ. Có định cư diện đầu tư.
- Có cả những người dành nhiều năm, nhiều tiền và nhiều quan hệ chỉ để có thêm một cánh cửa dẫn ra bên ngoài.

Phương tiện đã thay đổi. Nhưng có một câu hỏi vẫn còn nằm đó:

Tại sao nhiều người cứ muốn đi?

“Đi Tha Phương Cầu Thực”

Có một cụm từ nghe buồn từ thuở ông bà: tha phương cầu thực. Đi xa để kiếm ăn. Ngày xưa, người nông dân bỏ làng lên tỉnh.

Sau này, người Việt đi xa hơn.

- Nhật. Hàn Quốc. Đài Loan.
- Malaysia. Châu Âu. Mỹ. Úc. Canada.

Người trẻ rời làng quê, vay một khoản tiền có khi là cả gia tài của cha mẹ để đổi lấy cơ hội đi lao động ở nước ngoài.

- Họ làm nhà máy. Làm nông trại.
- Làm công trường. Làm nhà hàng.
- Chăm người già. Làm những công việc mà đôi khi chính người bản xứ cũng chẳng mặn mà.

Rồi cuối tháng, họ chắt chiu gửi tiền về quê.

- Tiền ấy xây nhà. Nuôi cha mẹ.
- Cho em đi học. Trả nợ.
- Và đôi khi dựng lên giữa một làng quê một căn nhà thật đẹp để chứng minh rằng:
- “Nó đi nước ngoài thành công rồi.”

Nghe vui. Nhưng nghĩ kỹ lại hơi buồn.

Bởi có những vùng quê, giấc mơ lớn nhất của một thanh niên không phải là làm được điều gì trên chính mảnh đất mình sinh ra.

Mà là: Làm sao đi khỏi nơi này.

Rời Đến Những Cô Gái “Đổi Đời”

Có một chương khác còn cay hơn.

Đã có những thời kỳ tại nhiều vùng quê, người ta nghe quen những câu:

- “Lấy chồng Hàn.”
- “Lấy chồng Đài Loan.”
- “Lấy chồng Việt kiều.”

Bốn chữ cuối cùng ngày xưa nghe sang lắm. **Lấy chồng Việt kiều.**

Có những cuộc hôn nhân bắt đầu bằng tình yêu thật sự. Có những gia đình đa quốc tịch sống rất hạnh phúc. Không ai có quyền gom tất cả họ vào một chiếc giỏ. Nhưng cũng không thể giả vờ rằng chưa từng có những cô gái nhìn hôn nhân như một chiếc vé để bước ra khỏi nghèo khó.

- Có cô gái chưa từng biết người đàn ông kia là ai.
- Không cùng ngôn ngữ. Không cùng văn hóa.
- Có khi chênh nhau rất nhiều tuổi. Nhưng phía sau cô là căn nhà nghèo, cha mẹ già, những đứa em và một tương lai quá hẹp.

Thế là người ta gọi đó bằng hai chữ rất đẹp: **đổi đời.**

Nghe như chuyện cổ tích. Chỉ khác rằng cô bé Lọ Lem ngày xưa đánh rơi chiếc hài pha lê.

Còn có những cô gái thời hiện đại cầm thật chặt... passport.

Bởi phía sau tấm passport ấy có thể là một hy vọng: **Mình sẽ gửi được tiền về cho má.**

Đó không phải chuyện để cười vào những người phụ nữ ấy.

Nếu có điều gì đáng để châm biếm, thì có lẽ phải hỏi:

- Tại sao trên một đất nước được ca ngợi bằng biết bao mỹ từ, từng có những cô gái nghèo phải đặt cả cuộc đời mình vào một cuộc hôn nhân chưa biết tương lai ra sao chỉ để hy vọng có một cuộc sống khá hơn?

Người Nghèo Đi Kiếm Việc. Người Giàu Cho Con Đi Du Học

Nhưng khoan.

Đừng tưởng chỉ người nghèo mới thích đi.

Người có tiền cũng đi. Chỉ khác là họ đi... đẹp hơn.

Con nhà nghèo đi xuất khẩu lao động. Con nhà khá giả đi du học.

Con nhà rất giàu có thể học Mỹ, Anh, Úc, Canada từ rất sớm.

Không có gì sai với du học cả. Đi học để mở mang kiến thức là điều đáng quý.

Điều thú vị chỉ xuất hiện khi người ta bắt đầu hỏi: **Học xong có về không?**

Câu hỏi ấy đôi khi làm bữa cơm hơi mất vui. **Bởi ước mơ của không ít gia đình không dừng ở chuyện con mình lấy được tấm bằng nước ngoài.**

- Ước mơ đẹp hơn là:
- Ở lại được thì càng tốt.

Thế là một nghịch lý rất Việt Nam xuất hiện.

- Cha mẹ có thể tự hào về quê hương.

- Con cái có thể đăng hình Quốc khánh.
- Cả nhà có thể yêu đất nước tha thiết.
- Nhưng hồ sơ định cư vẫn cứ chuẩn bị thật kỹ.

Và Nếu Người Muốn Đi Lại Là Người Có Quyền Thế?

Đây mới là đoạn **khó nói**.

Bởi người nghèo muốn đi thì dễ hiểu.

Họ cần việc làm.

Người trẻ muốn đi thì cũng dễ hiểu.

Họ muốn học hỏi và khám phá thế giới.

Nhưng nếu ngay cả những gia đình có tiền bạc, địa vị hay quyền lực cũng tìm cách cho con học tập, sinh sống hoặc xây dựng tương lai ở những quốc gia mà đôi khi trên diễn đàn lại được mô tả bằng những lời chẳng mấy thiện cảm, thì câu chuyện bắt đầu trở nên... thú vị.

Miệng có thể nói về những khuyết điểm của phương Tây.

- Nhưng con học ở đâu lại là một câu hỏi khác.
- Tài sản đặt ở đâu lại là câu hỏi khác nữa.
- Và tương lai của gia đình muốn gửi vào đâu lại là một câu hỏi rất khác.

Bởi suy cho cùng:

Khẩu hiệu là thứ người ta nói trước đám đông.

Còn nơi gửi con cái và tài sản mới thường tiết lộ điều người ta tin khi trở về nhà.

Bởi vì nếu anh thật sự tin vào tương lai mà anh đang kêu gọi hàng triệu người khác tin, tại sao tương lai của chính gia đình anh lại được chuẩn bị thêm một lối thoát ở nơi khác?

Có Lẽ Vì “Độc Lập” Và “Đáng Sống” Là Hai Chuyện Khác Nhau

Đến đây có lẽ phải công bằng.

Độc lập dân tộc là một giá trị. Thoát khỏi sự cai trị của ngoại bang là một giá trị.

- Nhưng độc lập không tự động bảo đảm thịnh vượng. Độc lập cũng không tự động tạo ra một xã hội công bằng.
- Nó không tự động tạo việc làm tốt. Không tự động tạo trường học tốt.
- Không tự động tạo bệnh viện tốt.
- Không tự động khiến người tài muốn ở lại.
- Và càng ***không tự động khiến một cô gái nghèo tin rằng cô có thể xây dựng tương lai ngay tại quê mình*** mà không cần gửi số phận sang một đất nước xa lạ.

Độc lập chỉ trả lời một câu hỏi: Ai cai trị đất nước này?

Còn một đất nước có đáng sống hay không lại phải trả lời hàng trăm câu hỏi khác:

- Người dân kiếm sống thế nào? Con cái họ được học hành ra sao?
- Người bệnh được chữa trị thế nào? Người yếu thế có được bảo vệ không?
- Người tài có cơ hội không? Luật pháp có đối xử với người có quyền và người không có quyền giống nhau không?

Và quan trọng nhất:

- Một người bình thường có nhìn thấy tương lai của mình ngay trên quê hương hay phải nhìn nó qua cửa kính của phòng xuất cảnh?

Ngày 2 Tháng 9, Thử Đứng Ở Một Nơi Khác

Vậy năm nay, trong ngày Quốc khánh, nếu đã xem đủ cờ hoa, duyệt lễ, sân khấu và những bài diễn văn, thử làm một việc nhỏ.

- Đừng đứng ở quảng trường nữa.
- Hãy tưởng tượng mình đứng ở sân bay.
- Nhìn dòng người kéo vali đi qua cửa xuất cảnh.
- Có một sinh viên sang Mỹ. Một kỹ sư sang Úc.
- Một người lao động sang Nhật.
- Một cô gái sang Hàn Quốc bắt đầu cuộc hôn nhân với một người đàn ông ở một nền văn hóa khác.
- Một gia đình sang Canada.
- Một người trẻ vừa nhận được visa, chụp tấm hình rồi cười rạng rỡ.

Không phải tất cả họ đều bỏ quê hương. Nhiều người sẽ trở về.
Nhiều người ra đi chỉ để học tập, làm việc hoặc trải nghiệm.
Và rất nhiều người ở nước ngoài vẫn yêu Việt Nam sâu sắc.

Nhưng giữa một ngày cả nước nói rất nhiều về độc lập, dòng người ấy vẫn đặt ra một câu hỏi đáng suy nghĩ:

- Một đất nước thành công nhất có phải chỉ là đất nước đã giành được độc lập?
- Hay còn phải là một đất nước mà người dân bình thường cảm thấy: Tôi có thể xây dựng một cuộc đời tử tế ngay tại đây.

Tám mươi mốt năm trước, người Việt mong có một đất nước của mình.
Tám mươi mốt năm sau, có lẽ câu hỏi không nên chỉ là: *“Chúng ta đã độc lập chưa?”*
Mà nên thêm một câu: *“Chúng ta đã xây dựng được một nơi khiến người dân muốn ở lại chưa?”*

Ngoài đường, còi vẫn bay. Nhạc vẫn vang.
Những lời chúc mừng vẫn chạy đầy màn hình.
Còn ở sân bay, loa thông báo một chuyến bay quốc tế sắp khởi hành.
Dòng người lại kéo vali về phía cửa.

- Không ai hô khẩu hiệu.
- Không ai tranh luận.
- Không ai cần giải thích.

Chỉ có cánh cửa xuất cảnh lặng lẽ mở ra.
Và đôi khi, một cánh cửa im lặng lại đặt được những câu hỏi mà hàng ngàn chiếc loa không trả lời nổi.

Nguyễn Việt Hùng